

BREZNIK-RAMOVŠEV SLOVENSKI PRAVOPIS

Slovenski pravopis 1935 je naš tretji pravopis, skupno delo dveh tedaj vodilnih slovenistov. Prinesel je (po SP 1920) spet glasoslovje, v tem okviru dvojno podobo knjižnega jezika (zborno in pogovorno izreko) ter poglavje o pregibanju prevzetega. Je bolj prilagojen realnemu obstoječemu jeziku, liberalno določa naglas, sicer pa je zanj značilno veliko število spodrslijavev (odpravljenih s korigendami). Šolska izdaja (1937) je ob pomoči Slavističnega društva odplavila ves Ramovšev delež.

The *Slovenski pravopis* of 1935 is the third Slovene *Pravopis*, a joint effort of two scholars who at the time were the leading specialists in the Slovene language. The manual reintroduced the treatment of phonological issues (absent from the *Slovenski pravopis* of 1920), propounding a twofold, standard and colloquial, accepted pronunciation and dedicating a chapter to the inflection of loan words. It was, more than its predecessor, consonant with the actual language use, it was liberal in determining the correct accentuation, but it was also marred by a significant number of lapses and blunders (some of which were rectified by the *Corrigenda*). Ramovš's entire contribution was expunged from the abridged "school" edition (1937), with an abatement from the Slavistic Society.

Ta pravopis¹ predvsem pomerjam ob Breznikov Slovenski pravopis 1920². Tu se torej ne bomo kaj dosti ozirali ne na Levčev pravopis³ pred tem, ne na SP 1935⁴,

¹ Slovenski pravopis, Izdalo in založilo Znanstveno društvo, Ljubljana 1935, XXIV + 300 str., z opombo na str. II: »Po pravopisnih in pravorečnih načelih, ki jih je odobrila pravopisna komisija Znanstvenega društva v Ljubljani, sta izdajo priredila A. Breznik in F. Ramovš.« To komisijo so po Glonarju (»Slovenski pravopis«, 1936, str. 8) sestavljali »Breznik, Grafenauer, Kidrič, Nahtigal, Prijatelj, Ramovš«, čeprav »je takrat že od 6. jan. 1935 eksistiral Slavistično društvo v Ljubljani, v katerem je vsaj še ducat ljudi, ki so se z vprašanji ki zadevajo SP, teoretično in praktično pečali nekaj več, ko pa razni člani imenovane 'pravopisne komisije'«. – Knjigo spremlja še po izidu dodani list z naslovom Popravki.

² Slovenski pravopis, Sestavil dr. A. Breznik, v Ljubljani 1920, založila Jugoslovanska tiskarna, tiskala Jugoslovanska tiskarna, 104. str.

³ Slovenski pravopis, sestavil Fr. Levec, c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani, Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev, Na Dunaju, v cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig, 1899, 167 str.

⁴ Slovenski pravopis, mala izdaja, priredila A. Breznik in F. Ramovš, Ljubljana, 1937, založila Jugoslovanska knjigarna R.Z.Z.O.Z., 234 str. To izdajo spremlja od Kraljeve banske uprave dravske banovine izdana brošura Novi slovenski pravopis, katerega s tem naslovljeno prvo besedilo je podpisal »Ban: Dr. Natlačen, l. r.« (str. 1–3); drugi sestavek je A. Popravki k Slovenskemu pravopisu (4–6), sestavila A. Breznik in F. Ramovš, ter B. Razlike med 4. izdajo Breznikove Slovenske slovnice in Slovenskim pravopisom (6–12), kar je očitno sestavil Breznik, besedilo pa je nepodpisano. S. Suhadolnik (Obdobja 7, 1987, str. 500) o tem: »J. Šolar/ je najprej pripravil nov seznam popravkov v SP 1935 z 62 enotami /.../, potem je izdelal uskladitveni pregled razlik med Breznikovo slovnico 1934 in SP 1935 ter pregled razlik med slovenskimi čitankami za nižje razrede in SP 1935.« – A. Breznik-F. Ramovš, Slovenski pravopis, na str. 1 enak naslov kot v izdaji 1937, le da: Drugi neizpremenjeni natis, 1938.

šolski izdaji, nadalje tudi ne na SP 1950⁵ ali SP 1962⁶, ali celo na Načrt pravil za novi slovenski pravopis⁷ oz. na Slovenski pravopis 1 1990⁸. Ker o pravopisu govorimo v letu stoletnice rojstva Frana Ramovša*, bomo na SP 1920 gledali s stališča SP 1935, saj bo tako še bolj prišel v razvid morebitni Ramovšev delež v slovenskem pravopisju, čeprav je seveda tudi pri Brezniku treba računati na znatno bolj razvito in realno gledanje na zadeve slovenskega pravopisa, kakor je bilo zanj značilno l. 1920.

V nasprotju s (SP 1899 in) SP 1920, ki sta bila individualno delo, je SP 1935 (in odtlej vsi preostali) skupinsko delo ne le zato, ker sta ga v končni obliki izdala dva avtorja, ampak tudi zaradi navedenega ozadja Breznik-Ramovševega besedila »pravopisne komisije Znanstvenega društva v Ljubljani«.⁹

Breznikov pravopis¹⁰ je bil malega formata in še kot tak le tretjinskega obsega (104 : 324 str.) v primeri s SP 1935.¹¹ Oba imata dva dela, t. i. pravila in slovar.¹² Ne prvi ne drugi pa nimata kazala.

⁵ Slovenski pravopis, izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, DZS, Ljubljana, 1950, Novo izdajo sta priredila Inštitut za slovenski jezik in Zavod za kulturo slovenskega jezika po prvi izdaji Breznik-Ramovš: Slovenski pravopis 1935, Uredniški odbor: F. Ramovš, O. Župančič; A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel, M. Šmalc, J. Šolar, Pri odtiskih je sodeloval tudi J. Moder, rokopis za tiskarno sta izdelala P. Ramovš in N. Jesse. – Posvečen je »Spominu Otona Župančiča«, 934 str.

⁶ Slovenski pravopis, izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1962, 1054 str. Na str. 2: Novo izdajo je pripravila pravopisna komisija pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti po slovenskem pravopisu 1950, redniški odbor A./ Bajec, R./ Kolarič, L./ Legiša, J./ Moder, M./ Rupel, A./ Sovre, M./ Šmalc, J./ Šolar, F./ Tomšič.

⁷ Ljubljana 1981, Izdala Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik, Založila Državna založba Slovenije, XII + 210 str. Izdano brez navedbe avtorjev na notranji naslovni strani (ali kje drugje). V zadnji fazi so bili člani pravopisne komisije J. Rigler, J. Toporišič, S. Suhadolnik (ti so skrbeli tudi za natis, s pretežnim deležem J. Riglerja), J. Moder, B. Pogorelec.

⁸ Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Slovenski pravopis, I. Pravila, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1990, 241 str. Uredniški odbor: J./ Toporišič, F./ Jakopin, J./ Menart, J./ Moder, S./ Suhadolnik, J./ Dular, B./ Pogorelec, K./ Gantar, M./ Ahlin.

* Na zborovanju slavistov l. 1990 v Ljubljani.

⁹ O tem prim. J. Glonar, »Slovenski pravopis«, v Ljubljani, 1936, Založil avtor (str. 2: Pravopisni komisiji Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani posvetil J. A. G., str. 3: Ponatisk uvoda v »Slovar slovenskega jezika«, 46 str. Na 46 v ležečem tisku: Na Golovcu, v septembru 1936.

¹⁰ O njem ob izidu F. Ilešič: Slovenski pravopis, /.../, SN 53 (1920), št. 265, 1–2, in J. K., Dr. A. Breznik: Slovenski pravopis, P 42 (1921), 91–93 (P = Popotnik).

¹¹ O njem se je ob izidu pisalo veliko; prim. bibliografijo J. Hafner in S. Suhadolnika v od mene izdanih Breznikovih Jezikoslovnih razpravah, SM, Ljubljana, 1982, str. 436. Zlasti važna pa je kritika, že omenjena J. Glonarja in Breznikov odgovor na kritike pravopisa: Ocenjevalcem Slovenskega pravopisa, S 64 (1936), št. 262, 5, št. 263, 5, št. 265, 5, št. 266, 5, št. 269, 5, št. 272, 5. Prim. še zlasti S. Suhadolnik, Utrditev in uzakonitev

Breznikov del s pravili obsega le pravopisna pravila, in sicer v primeri s SP 1935 tale:

SP 1920	SP 1935
I O rabi velikih in malih črk (1–11)	O rabi velikih in malih črk (VII–XXII)
II O razzlogovanju (11–12)	O pisavi in sklanji tujih lastnih imen (XII–XIV)
III O pisavi sestavljenih besed (13–18)	O razzlogovanju (XV)
IV O rabi naglasnih znamenj (18–20)	O pisavi sestavljenih besed (XV–VIII)
V Ločila (20–30)	O rabi naglasnih znamenj (XVIII–XIX)
Kratice (31)	Ločila (XX–XXIV)
	Kratice (III)

V tvarinah se SP 1935 tesno naslanja na SP 1920, posebnost je le poglavje O pisavi in sklanji tujih lastnih imen, kar gre prek okvira čistega pravopisja. In posebnost je tudi uvodno, nenaslovljeno besedilo Navodila in pravila v SP 1935 (V–VI), ki je najprej nekako pravorečno, tj. podaja slovenske dolge in kratke »poudarjene samoglasnike« (V), med kratkimi tudi ozka *è* in *ò* (s primeri prvega *bədèt*, *oživèt* oz. *kòu*, *naúzđòu*, *stòu*), nato pa (VI) podaja značilnosti pogovornega jezika, kar je oboje pač Ramovšev prispevek. Knjižni jezik po SP 1935 obsega »zborni govor« in »konverzacijski (ali pogovorni) govor« (V), najprej ponazorjen z razliko *rékəu*, *kòtəu* proti *rėku*, *kòtu*.

O pogovorni strani knjižnega jezika navedimo kar ustrezni odstavci: »Pogovorne (konverzacijske) oblike uvaja kratica pog.; posebej so označene pogovorne kratke oblike nedoločnika, ker imajo večinoma različni poudarek od onega v zbornih dolgih oblikah. V pogovornih oblikah je – če ni že posebej – označen tudi izgovor glasov *ə* in *u*.« (VI) Zatem je r. t. še izgovorna vrednost črk, in sicer naslednjih: *l*, *v*, *lj*, *nj*, izgovor *-z* (*-d*, *-b*, *-g*), predviden je izgovor tipa *rasširjen*, *ljucki*.

Zanimiv je še odstavek o prevzetih besedah v obeh pravopisih. V SP 1935: »Tujke, lastnina knjižnega jezika, so tolmačene z domačimi izrazi ali pa so opisane; pripisani so uporabni in uporabljani slovenizmi. V ležečem tisku so morebitne izgovorne posebnosti navedene. Enačaj (=) kaže ali enakost izrazov (sinonima) ali pa pravilno slovensko izražanje.« SP 1920 (v slovarskem delu, str. 32): »Besede, ki so zaznamovane s križem (✕) se ne smejo rabiti. Posebno se je ogibati besed rečenic tujega (nemškega, francoskega in italijanskega) izvora. Pri latinskih in grških besedah so pristavljeni slovenski izrazi; kjer imamo dobre slovenske besede, se izogibajmo tudi latinskih in grških tujk.«

Že glede na to lahko rečemo, da je bil SP 1920 bolj izrazito purističen kakor SP

slovenskega pravopisa leta 1937, Obdobja 7 (1987), 499–506. Tu je podrobno analizirana razlika med SP 1935 in SP 1937; avtor po R. Kolariču meni, da gre pri SP 1937 za novo izdajo.

¹² SP 1920, Pravopisna pravila, 1–31, SP 1935 Navodila in pravila, V–XXIV, oz. Slovar 32–104 proti Pravopisni slovar 1–300.

1935, poleg tega pa s križcem ni zaznamoval samo besed iz omenjenih jezikov, npr. *à la* (fr.), *abonirati* (fr.), *adut* (nem.; po fr. *atout*), *avizo* (it.), *fin* (rom. izvora), *balast* (nem.), *blokada* (angl.), ampak tudi suženjski posnetki (kalki) po teh jezikih: *doprinesti* (po nem.) in drugi primeri, npr. *dobrobit* slov. *blaginja*. Večina s križem označenih besed je francoskega izvora (besede nem. izvora so bile namreč večinoma odpravljene že v 19. stol.).

Za primer, kaj vse je v besedju Breznik I. 1920 prepovedoval, prim. te besede pri črkah *a* in *b* (ob strani jim stavimo ustreznice v SP 1935):

<i>à la</i> – kakor, kakšen	<i>à</i> sl. kakor, kakršen, kak itd.
<i>abonirati</i> – najeti, naročiti	naprej plačati, naročiti
<i>adresa</i> – nadpis, naslov	naslov, spomenica
<i>adut</i> – pretkan, prevejan	---
<i>afeta</i> – stvar, posel	dogodek, zadeva, spor
<i>anonsa</i> – oglas	oglas, naznanilo
<i>anonsni zavod</i> – oglasni z.	anonsni
<i>aranžirati</i> – prirediti, urediti	urediti, prirediti
<i>arest</i> – zapor	---
<i>aretirati</i> – prijeti	ustaviti, prijeti, zapreti
<i>arondirati</i> – zaokrožiti	---
<i>arondiran</i> – zaokrožen	zaokrožen
<i>atakirati</i> – napasti koga	napasti koga
<i>atelier</i> – delavnica	<i>atelje</i> – umetnikova delavnica
<i>avansirati</i> – napredovati	<i>avanzirati</i> – napredovati (v službi)
<i>avizo</i> – obvestilo	naznanilo, sporočilo
<i>bagatela</i> – malenkost, malota	malenkost
<i>balansirati</i> – držati se (v ravnotežju)	v ravnotežju držati
<i>balast</i> – tešina	tešina, prenes. napota, breme
<i>banalen</i> – omleden, prazen, plehek	vsakdanji, obrabljen, plehek
<i>banket</i> – obed, slavnostni obed	slavnostni obed
<i>basati</i> – navlačiti	nabijati (puško), natlačiti (pipa žep, kak prostor) /.../
<i>notica</i> – beležka	beležka
<i>notes</i> – beležnica	beležnica
<i>bizaren</i> – čuden, čudaški	čuden, nenavaden
<i>blamaža</i> – sramota, zasmeh	blamaža, blamirati, (o)smešiti
<i>blamirati</i> – (o)sramotiti, (o)smešiti koga	blamirati, (o)smešiti, (o)sramotiti koga
<i>blanket</i> – golica	neizpolnjen list, golica
<i>en bloc</i> – v celoti	v celoti, vse skupaj
<i>blokada</i> – zapora, zapor	zapora
<i>blokirati</i> – zapreti (kako luko)	zapreti, npr. kako luko
<i>bombast</i> – nabuhlost, opuhlost	nabuhlost

<i>borniran</i> – omejen, kratkoumen	---
<i>branša</i> – panoga, vrsta, stroka	betev, panoga, stroka
<i>bravura</i> – pogum, junaštvo	pogum, hrabrost
<i>briljanten</i> – sijajen, bleščeč	sijajen, bleščeč
<i>briskirati</i> – obregniti se na koga	zadirati se nad kom, nahruliti koga
<i>broširati</i> – sešiti	mehko vezati
<i>brošura</i> – sešitek, knjižica, zvezek	sešitek
<i>brutalen</i> – sirov	surov
<i>budget</i> – proračun	budžet – proračun
<i>buržoazija</i> – meščani, meščanstvo	meščanstvo, srednji sloj (zaničlj.)

Kakor se iz preglednice vidi, je Breznik v glavnem tudi v SP 1935 »obstal«, le da zadevne besede niso bile več prepovedane, pač pa nekako odsvetovane. Včasih so 1935 bile najdene boljše ustreznice, kakor jih je imel Breznik, dva primera (*budžet*, *atelje*) pa bi se pisala po domače. To in ono je 1935 izostalo (npr. *adut*, *borniran*, *arest*). V SP 1935 se pojavi tudi oznaka stilne vrednosti, prim. zaničlj. pri *buržoazija*. Prim. še *avansirati* – *avanzirati*.

Breznik 1920 je s križi zaznamoval tudi oblikoglasne neustreznosti, na omenjenih straneh naslednje (v primeri z Breznik-Ramovšem):

1920	1935
<i>aprilovo (vreme)</i> – aprilsko	aprilski
<i>biležnik</i> – beležnik	beležnik
<i>bizjak</i> – bezjak	bezjak
<i>blaznjiv</i> – blazniv	blazniv
<i>blisek</i> – blisk	blisk
<i>bliščati se</i> – bleščati se	bleščati
<i>bližnjik</i> – bližnji	bližnji, bližnjik
<i>bogatstvo</i> – bogastvo	bogastvo
<i>bojno polje</i> – bojišče	---
<i>bolana -o</i> – bolan/bolen bolna -o	bolen, bolan, bólna (<i>boun</i>)
<i>brinjevec</i> – brinovec	brinovec

Tukaj vidimo skoraj polno uveljavitev Breznika, le redko kje je umaknjen (*bližnjik*, *bližnji*), deloma celo pregnan (*bolen*, ko vendar vsi govorimo *bolán*).

Velika oblikoglasna sprememba je bila v pisanju imen (ter pridevnika in samostalnika iz njih na *-ski*, *-stvo*) itd. za vršilca dejanja. Tu je stanje naslednje:

1920	1935
<i>bravec</i> ter <i>-lec</i>	<i>bralec</i>
<i>bravka</i> ter <i>-lka</i>	<i>bralka</i>
<i>braven</i> itd. ter <i>-len</i>	<i>bralen</i>

V SP 1935 tu za *bralca* niti ni naveden izgovor, kar je gotovo pospeševalo elkanje. Breznik je imel na *-l-* le tvorjenke iz samostalnika pa *-lo* in deležnikov na *-l*, npr. *motovilec*, *vrelec*, *budilnica*, *kuhalnica*, *pihalnik* – *pogorelec*, *umrlec*, *prišlec* itd.

Glede izgovora je SP 1935 (23) pisal: »Pri novih in zvečine le knjižno rabljenih tvorbah izgovarjamo *-l-*, pri starih domačih pa *-u-*: *bralec* – *lca*; *prebivalec* – *lca*; *palec* – *lca* govôri *-álac*, *-aŭca*, *metalec* – *lca* pa *metálec* – *álca* itd. V tej knjigi so vsi taki primeri posebej naštetí.«¹³

Ramovš je kot pravorečnik zaznamoval neslovenski izgovor črk, npr. *adágio* s (*-gio* izg. *-džo*), ne pa tudi pri *ad hoc* (lat.), brez potrebe pri *Ajšhil* (*aj-*); prim. še *Balzac* (*balzák*), *běč* (*běč*, *-à*, *-ək*, *-čkà*), *Beranger* (*berážě*), *bíti sēm* (*səm*), *Boccaccio* (*bokáčo*), *bolha* (*bóuha*), *Bourges* (*burž*).

O zaznamovanju dolgega in kratkega nedoločnika¹⁴ prim. neenotno: *brati*, *dati*, *broditi* – *brôdit*, *brléti*, *brljáti*, *brošírati*, *budíti* – *budit*, *búljiti* – *búljit*,¹⁵ *cedíti* (pog. *cedít*). Polglasnik zapisuje tudi tedaj, ko je črka *e* neobstoja: *celodneven* (*-vən*).

V SP 1935 je naglas zaznamovan na vsaki iztočnici oz. osnovni obliki (*ròj*, *rója*, *rojíti* (pog. *rojít* in *rôjit*), *-ím*), medtem ko SP 1920 naglas zaznamuje redko (*bedènj* *bednja* in *bèdenj* *bèdnja*).

Kar se tiče oblikoglasja v tipu *i* + samoglasnik (v besedah latinskega in grškega izvora) med obema pravopisoma ni razlik: SP 1920: *fiziolog*, *foliant* – SP 1935 *fiziolog*, *fiziologija*, *foliant*¹⁶.

Posvetimo se malo še poglavju O pisavi in sklanji tujih lastnih imen, zlasti z oblikoslovnega stališča. Prim. npr. *Mickiewicz* or. »*Mickiewiczem* (kakor *kovač*) (XII) proti *Diderot* – *a* prid. *Diderotov* (izg.: *didró*, *didrója*, *didrójev*)«, *Baltimore* *Baltimora* proti *Cambridge* *Cambridgea*. Od drugega oblikoslovnega prim. npr. *Stiks* *Stiga*, *Lahes* *Laheta*, *Herakles* *Herakleja*, *Tetis* *Tetide*, *Livij*, *Ovid*. Svojiilni pridevnik od *Čehov* je *Čehovlji* (XIII). SP 1920 ima malo lastnih imen: *Afričan*, *Ambrož*, *Američan*, *Bela Krajina*, *Bog*, *Dom in svet*, *Doma in sveta*, *Evropec*.

Oba pravopisa imata tudi slovnične iztočnice, npr. predlog *s*, povratni zaimek (1920 *sebe*, *se* – 1935 *se*), obdelane pa so tudi nekatere pripone (v 1920 *-vec* itd. pod *bravec*, 1935 pod *bralec*), v SP 1935 npr. tudi pripona *-ski*, pa predpone: *vz-* v SP 1920, *vz-* v SP 1935/.¹⁷

¹³ V resnici je *metalec* – *lca* enako pisan kot *bralec* – *lca* ali *prebivalec*; šele po *prebivalstvo*, *-a* s. piše še (*-vau*), z veljavo pač tudi za *prebivalca*.

¹⁴ Prim. moj sestavek Pogovorni nedoločnik, Jis 11 (1966), 264–265; ponatisnjeno v: Glasovna in naglasna podoba slovenskega jezika, 1978, 201–203, naslovljeno Naglas pogo- vornega jezika nedoločnika.

¹⁵ Zapis naslednjega tipa: *búljiti* (in *búljit*), *-ím*, vendar *cepíti*, *-ím* (*cepíti* in *cépit*, pog. *cépit*).

¹⁶ Torej je šla pisna praksa s pisavo *folijant* svojo pot.

¹⁷ V SP 1950 je od tega *vz-*; *s-*, *z-* (pri prvem obdelan tudi [sə]); v SP 1962 *vz-*; *s-*, *z-* (pri prvem obdelam tudi [sə]); v SSKJ s... gl. z...

In še o pravopisnih pravilih v ožjem pomenu:

SP 1920	SP 1935
(1) O rabi velikih in malih črk	isto
I. Lastna imena (1)	isto
1. Krajna imena (1)	Krajevna
2. Imena (naslovi) listov, knjig, slovstvenih izdelkov itd. (5)	2. isto + društev, podjetij itd.
3. Imena (naslovi) društev, zadrug, strank itd. (6)	
II. Stalni pridevki (7)	isto
III. Bog in imena, ki jih rabimo o Bogu /.../ ali Mariji (7)	isto
IV. Svojilni pridevniki /.../ od osebnih lastnih imen ali od imen, ki se rabijo kot osebna lastna imena (7)	isto
V. V znamenje spoštovanja (10)	isto
VI. Prva beseda v stavku, napisih, podpisih, za piko, vprašajem	... v stavku, napisih, podpisih ter v premem govoru za dvo-pičjem

Torej je spet obveljala Breznikova. Razlike so v podrobnostih.

Pri večbesednih lastnih imenih, krajevnih, je l. 1920 glede razlike *Bohinjska Bistrica* – *Zlato polje* postavil pravilo *Grem v Bistrico* proti *Grem v Zlato polje* (3–4) – tega v SP 1935 več ni, kar je bilo škoda. 1920 opozarja na razliko med *Sv. Lovrenc* in *sv. Lovrenc* (5) – kraj proti ime svetnika. Zanimivo, da Brezniku ni prišla na misel še razlika do *Sv. duh* (božja oseba), ker oboje piše *sv. Duh* (7, XX), kakor še *sv. Rešnje telo* (danes se preobilnostno piše tudi *Sveti Duh*). Praznike iz »svetih imen« (*Mali Šmaren*, *Jurjevo* /18, X/) piše z veliko, druge praznike pa z malo: *božič* (9, XI) itd., v primerih z »dvoumnostjo« pa »lahko z veliko«: *Novo leto*, *Velika noč*, *Vsi sveti* (9). 1935 je temu brez potrebe pridružil še *Božič*, *Štirideset mučenikov* (XI). SP 1920 predpisuje tip *brižinski spomeniki* (9), pač zaradi tega, ker to ni njihov izvirni naslov, pa tudi napačno *dravska banovina* (XI). Pri kategoriji »spoštovanja« imata oba pravopisa iste kategorije, med njimi tudi tip za *Svoj* (10, XI), kar je samo logično (so se po temu tako vehementno upirali nekateri pri Načrtu pravil za novi slovenski pravopis).

Pri »razzlogovanju« so prva kategorija v SP 1920 »zložene besede«, V SP 1935 pa je to kategorija II, druge tri točke obravnavajo deljenje *lj, nj, šč* (12) – *lj, nj* (XV) in še kaj, sicer pa tu ni razlik. SP 1920 loči *po-lje*, *zna-nje* (nekdanja mehka *l* in *n*) od *sol-jo*, *dlan-jo*, *petelin-ji* (12) (prvotna zveza *l* oz. *n + j*), SP 1935 pa je to opustil, ker od uporabnikov večine knjižnega jezika ni bilo pričakovati, da bi to lahko upoštevali. Pri »zloženem« je Breznik bil za to, da se »deli po svojih

sestavinah« (11), Breznik-Ramovš (XV) pa ima samo, da »delimo predloge od osnove, če se sestave še zavedamo«, »drugače pa po zgornjih pravilih«: tako dobimo *ob-zidje* : *o-blak* ipd.

Še k pisanju skupaj in narazen (kakor bi to imenovali danes). V obeh pravopisih je to poglavje naslovljeno z O pisavi sestavljenih besed, pri čemer sestavljeno ime enkrat pomeni eno besedo, sicer nastalo iz večbesedne zveze, z enim naglasom (t. i. spojenka), drugič pa besedno zvezo z ohranjenimi naglasnimi in oblikoslovnimi posebnostmi, npr.: *vinógrad*, *morebíti*, *dasirávno* – *velíka nóč*, *móz beséda*, *po pôli brát* (13, XV). To je vplivalo še na pravopis 1962, seveda pa se s tem briše razlika med tem, kar je res beseda in med tem, kar je sicer tudi ime, je pa večbesedno (poleg tega obstajajo še večnaglasne besede).

Zanimivo je da pravopis 1920 (13–14, SP 1935 XVI) sicer prepoveduje vezaj pri »samostalniškem prilastku« (*šolarček-jecljaček*), dovoljuje pa ga pri »sklopljenih besedah, zlasti v lastnih imenih, sklopljenih iz dveh ali več imen« (*Janežič-Sketov*, *Srbo-Hrvatje*)«, kar bi danes imenovali priredno podstavno zvezo, iz katere med sestavinama tvorjenke dobimo vezaj, s tem pa žal meša tip *železnica Ljubljana-Kamnik*, kar je prvotno podredna zveza (*od Ljubljane do Kamnika*) ter še tip *nevesta-duša*, kar je navadna prilastkovna zveza dveh samostalnikov.

Breznik je (po Škrabčevi praksi) poznal tudi priložnostne sklope tipa *ne-vemo-če-samoglasnik* (14), česar SP 1935 nima več. Zanimiva je natančnejša določitev večnaglasnosti pri pridevniških zloženkah: Breznik (14) ima to tako: *novomáši* (*nôva máša*), /.../ *zlatopóljski* (*Zlato pólje*), /.../« in »po teh zgledih pišemo tudi *maloazijski*, *prednjeindijski*), /.../« (brez naglasnih znamenj, a pač le z enim naglasom), kar je SP 1935 (XVI, verjetno po Ramovševi zaslugi) normaliziral v *novomáši*, *zlatopóljski* – *prédnjeíndijski*, *máloázijski*, *júžnoslovánski*, *národno-polítíčni*, *národnogospodárski* in *poljúdnóznánstven* (tu pa je na -*znanstven* umanjkal naglas, pač pri tisku). – Pri naglasno nezaznamovanih primerih *svetlosiv* (-rdeč), *črnorumen*, *škrlatnordeč*, *predivastorumen* so zloženke s *svetlo-* naglašene le na drugem delu podstave (*svetlomóder*), pri *črno-* sta naglašena oba dela (*črno**b**él*, *črno**g**láv*), enako pri *škrlát**n**ordèč* (zadnjega zgornjega primera v slovarju ni). Pri zaimkih imamo pisanje *malokdo*, *kdorkoli* (1920, 15), proti *malokdo*, *kdorkoli* ali *kdor koli* (1935, XVII), *prav za prav* (17, XVII), v SP 1935 pa ni obstalo Breznikovo *semtertja* 'včasih' proti *sem ter tja* 'tja in nazaj', tako da je bilo 1935 predpisano le pisanje narazen. Oba pravopisa imata še pisavo *ka-li* (vprašalnica). Za »predložne« izraze je SP 1935 (XVII) prispeval pravilo za pisanje skupaj: »Če izrazi v zvezi s predlogi pomen spremene ali če se pomen predloga jasno več ne čuti, se predlog piše skupno z besedo, enako pišemo okrnjene izraze, npr. *počasi*, /.../ *potemtakem* (= torej), /.../ *časi*«, medtem ko je 1920 (17) imel tu samo pisanje narazen brez pravila. V SP 1935 se pravilo za pisanje narazen glasi (XVIII): »Če se pomen predloga čuti ali če imajo posamezni izrazi še svoj pomen, se piše predlog posebej, npr. *po večini*, *iz večine*, *po navadi*, *iz navade*, *po strani pogledati*« itd.. Primeri so v veliki meri isti kot v Brezniku 1920 (17). Pri veznikih omenimo

Breznikova (17). *odkoder*, *dokoder* (v slovarčku tudi *dokod*, *odkod*, *odnekod*, *odnikoder*), česar vsega v SP 1935 (XVII) ni, kar je velika pridobitev; v slovarju je sicer *odkód* = *od kod*, prisl. odkod ste?, medtem ko *dokod* in njegova družina v slovarju ne nastopa.¹⁸

Pri vejici v PS 1920 omenimo ločevanje pri stavku glede na položaj lastnoimenskega dela (21): *Primož Trubar, prvi slovenski pisatelj proti prvi slovenski pisatelj Primož Trubar*. SP 1935 ima samo prvi primer in torej dopušča vejico tudi v drugem primeru. Pač pa je SP 1935 (XX) določil vejico ob nedoločniškem polstavku (kakor bi rekli danes) po Brezniku (21): vejica se stavi, kadar tak polstavek »nadomešča odvisni stavek z *da* (*da bi*, *ne da bi*, *namesto da bi*...)«. Ne piše pa se ta vejica v nekaterih drugih takih primerih. SP 1935 (n. m.) pa jih je slovnično določil, češ da imajo tu vlogo osebka (*Po toči zvoniti* je prepozno), če je »nedoločnik kot dodatek a) za glagoli nepopolnega pomena ali b) kot dodatek pridevnikov, ki merijo na kako dejanje«: a) *Z enakim ti vračati* mi brani dober okus, b) *Prijatelji so bili pripravljeni zanj vse žrtvovati*. To drugo bi bila povedkova določila. Ni se iz SP 1935 uveljavilo pisanje vejice po pomotnem zgledu »/.../ si je mislila, da, če se sama ne briga.../«, jo bodo pustili« nasproti »*Skusili ste, da kdor se iz prvega prenaagli*, se kmalu upeha.« Škoda pa je bilo, da v SP 1935 ni bilo prevzeto pravilo d) iz SP 1920 (23), ki je učilo, da vejica »/s/toji pred besedami in kraticami, ki napovedujejo kako naštevanje (npr. *in sicer*, *in to*, *na primer*, *posebno*, *zlasti*, *kakor*), npr. *Slovenijo delimo na več delov*, *in sicer na Kranjsko, Koroško, Štajersko* itd.« Važen je bil prevzem pisave narazen iz 1920 (24–25) v zvezi z vprašalnimi zaimki (*sam Bog vedi zakaj*, *sam ne vem kam*) v SP 1935 (XXI). Ni pa SP 1935 sprejel Breznikovega prepovedovanja stave vejice iz ritmičnih razlogov: Od čela mu je kapala kri, *v tenkem curku*, *čez oko*, ali *Omamljen*, *ves v sanjah*, sem šel dalje po beli cesti (25), kar je bilo samo dobro, saj je izdajalo občutek za čustveno rabo ločil. Prav tako SP 1935 ni prevzel prepovedi rabe pike za vejico, kakor jo imamo v primeru *Prečudna bolečina mu je zarezala ob srcu, da je obstal sredi koraka. Omočen, top.* (26).

SP 1920 ni imel posebnega poglavja o besedotvornih vprašanjih, le mimogrede je pri vezaju (30) navedena zanimiva oblika *Manet-jev* (svojljni pridevnik), pa *George-oval/Momberte-ova tehnika*. SP 1935 vezaja sploh nima med ločili, ampak le v poglavju O pisavi sestavljenih imen (XVI). Tam seveda primerov s svojljnimi pridevniki ni, na str. XIV pa se ločita *Lafontaine* *Lafontainov* od *George* *Geor-geov*, medtem ko je za tip na nemi soglasnik (XIII) rešitev *Diderot* *Diderotov* (izg. *didró -ja -jev*).

Za SP 1935 je važno omeniti še stvari iz Popravki k Slovenskemu pravopisu, nanašajoči se na uvodni in slovski del. Pri prvem se iz lastnih imen po nepotrebem črtata primera *Dimka* in *Čada* (VII), kakor da to ne bi mogli biti tudi lastni

¹⁸ Še v SSKJ *odkod* in *od kod*, *odkoder* ni *od koder* in celo *odtod* ni *od tod*, k sreči ne tudi *odpovsod*.

imeni, ne le vrstni oznaki po barvi (podobno bi bilo, ko bi prepovedali razlikovanje *kovač* – *Kovač*); enako nepotrebno je bilo črtanje oblik *Rozika* ob dopuščanem *Rozka* (XVI) in še kaj takega. Važen je pa že omenjeni popravek (XVII, XIX), da se sem ter tja piše »brez ozira na pomen (čas, kraj)«, zatem popravek »je mislila, da, če se ne briga...«, dalje (15) *Beograjčen -anka*, ne *Beogradčan -anka*, pa (23) *bôžič*, ne *Božič* (le »v dvomnih primerih tudi *Božič*«); predpisan je tip *volivec*, *ponavljavec*, zatem (25) tip *britvica* ne *britevca*, pa (26) *Budimpešta* nam. *Budapešta*, ter (26) *bulvar* (ne *buljvar*), in (67) *nedrje* (ne *-ije*), tudi *Horac*, *Horacov*, *klepalec* (95, ne *-vec*), *od kod*, *do kod* (97, 152, ne skupaj), *molitvica* (127, ne *-tevca*), *Monroeja* (127, ne *-oea*), *preganiti* (192, ne *-gen-*), *bleiweisovci* (236, ne *bl...*); tudi *želen* (297, ne *željen*, kar je slabše).

V glavnem gredo vsi popravki v pravo smer naravnosti jezika in jezik(osl)ovne logike, četudi ni vse ostalo tako tudi zanaprej.

Samo na kratko omenimo še razliko SP 1935 do obeh šolskih izdaj.¹⁹ Izpuščena so zlasti načeloma vsa naglasna in izgovorna opozorila (str. V-VI v SP 1935), kar je velika škoda. V šolskih izdajah so onaglašene le redke enote, v SP 1937 npr. *stólba*, *stórija*, *svèt*, *svéta* (ne *svéta*), *sencè*, rod. mn. *senèc* in *senc* itd., *méti màmem*, *kuncerêja*, *kúhinja*. (V SP 1938 deloma drugače.) Izgovor pa je upoštevan pri nenavadnih lastnih imenih, npr. *Laplace* (Laplàs),²⁰ *Shakespeare* (Šékspir). Naglasi še pri občnoimenskem: *abbé*, *abnórmen*, *adhezíja*, *administrácija*, *akreditírati*. Izgovorne, zlasti pa naglasne pomanjkljivosti in torej vzdrževanje osrednjeslovenske knjižne norme so prispevali čitankarji 30. let, četudi so pri tem včasih pretiravali s starinjenjem.

V poglavju O pisavi in sklanji tujih lastnih imen (13–17) je v šolskih pravopisih več stvari tudi dodanih, tako npr. (15) izgovor nosnikov v francoskih besedah (15): *Buffon* (*büfō büfona*). Ostalo je nesklanjanje v primerih kot *Karlsruhe*, *Waterloo*, *Peru* (XIV, 17), dodani pa so bili pridevniki na *-ski* (17), npr. *lorschski*, *montreuxski* proti *nanteski*, le pri »bolj znanem« po slovenskih glagolovnih zakonih (*haaški*, *augsburški*, *pekinški*).

V šolskih izdajah se je pojavilo tudi samostojno poglavje (17–19) O rabi nekaterih pripon: (*-all-il*)*ec/ka*, *-ca*, *-ica*, *-ce*, *-ic*, *-in*, *-ov*.

V sestavku Razlike med 4. izdajo Breznikove Slovenske slovnice in Slovenskim pravopisom se, pač Breznik, zavzema samo za zborni govor v šoli (10. str. brošure), opozarja na *ë* in *ò*, na določila SP 1935, da »/g/lasovni skupini *lj* in *nj* govorimo razločno v obeh sestavnih delih, le na koncu zloga (besede) se drugi del (glas *ï* za pisani *j*) ne izgovarja, zato pa je prvi del (*l*, *n*) mehak, jasen glas« (11). Opozarja se tudi na oblikoslovni naglas pri Brezniku in v Slovenskih čitankah I–IV, ki, tudi premični naglasni tip, »ni v nasprotju s SP, ki sicer dopušča precejšnjo

¹⁹ Prim. S. Suhadolnik, Utrditev in uzakonitev Slovenskega pravopisa 1937, obodbja 7 (1987), 499–506.

²⁰ Kračina!

svobodo«, npr. *gôra gorélgôre*. Tudi premena tipa *dêblo* ed. – *dêbla* mn. ni splošna, pri določni obliki pridevnika pa je navadno širina ohranjena (*zelêni*, *širôki*).

Podobna opozorila (12) so za Slovenske čitanke, kjer so bile v nasprotju z novim pravopisom rešitve kot tip *-vec*, tip *sehniti*, in še nekaj podrobnosti.

Za večje približanje realni govorici predpisov za knjižni jezik ima gotovo največje zasluge Fran Ramovš. V marsičem je pozneje zlasti Slovenski pravopis 1962 skušal restavrirati pravopisna določila iz časa pred 1935, pa tudi še danes si ta in oni (upajmo, da zaman) prizadeva slediti le Brezniku ne glede na to, kako bi bilo jeziku in pravopisju bolj prav. Kakor da tudi o pravopisnih zadevah v veliki meri ne bi mogla odločati predvsem tudi jezikoslovna teorija, ki s tem pravopisno breme dela tudi slajše (jugum suave).

SUMMARY

The *Slovenski pravopis* of 1935 is, unlike its predecessors from 1899 and 1920, a work jointly produced by two authors, Anton Breznik (who had by 1935 given much thought to the issues of Slovene orthography and morphonology and who had single-handedly authored the *Slovenski pravopis* of 1920) and Fran Ramovš (who had not concerned himself too much with these questions, except to some extent in his *Konzonantizem* and, e.g., in his polemic with F. Ilešič). Breznik composed the bulk of the 1935 SP, while Ramovš contributed the orthoepic rules (and, within this frame, an outline of two varieties of accepted pronunciation: the standard and the colloquial one) and the accentuation of the entries in the dictionary section of the *Pravopis* (pp. 1–300). (Both the former and the latter contribution by Ramovš were stricken out from the school editions in 1937 and 1938.) A kind of a wider support to Breznik and Ramovš in 1935 was provided by "the Orthography Committee of the Scientific Society in Ljubljana" (membering, beside Breznik and Ramovš, also I. Grafenauer, F. Kidrič, R. Nahtigal and I. Prijatelj, but excluding from participation the Slavistic Society in Ljubljana, which was established on January 6, 1935).

In comparison with the *Slovenski pravopis* of 1920, the 1935 SP was enriched by a chapter on the spelling and declining of foreign proper names. This chapter extended the subject matter of the manual beyond questions purely orthographical, which had been the exclusive subject of SP 1920, and brought it closer, as it were, to the layout of the 1899 SP, in which the orthographic rules had been given in the 5th and 6th Chapters, the previous four chapters treating phonology, morphology, derivation and word order.

The SP 1935 was much bulkier than the SP 1920; there was, however, a great deal of parallelism between their respective evaluation of loanwords, instead of which corresponding words of native (or Slavic) origin were recommended for good usage. The SP 1935 gave greater encouragement to the nativized spelling of borrowings. Morphonology and the choice of suffixes were two areas in which rather up-to-date solutions had been found already by the SP 1920; about both could be said, therefore, that Breznik more or less stuck to his solutions from before 1935, except that he failed to successfully defend the doublets of the type *bravec/bralec* and had to satisfy himself with only *bralec*. The SP 1935 remained far from handling all orthographic questions just right, endorsing, for instance, the spelling *socialen* and suppressing the type *socijalen*, evidenced by the contemporary practice.

The chapter on the spelling of inflectible names lacked the necessary consistency (cf. *z Mickiewiczem* vs. *Diderotom*, *Georgem* [didrojem, džordžem]). It was also in the majority of purely orthographical matters that Breznik managed to put through his particular point of view, e.g., the needless vacillation in the use of capital letters beginning holidays and holy days generally. The abandoning of the distinction between the types *po-lje* vs. *sol-jo* and the sanctioning of the division *po-lje*, *so-ljo* as being the only correct one was an (inapt) indulgence of a less pretentious knowledge. On the other hand, the affirmation of more than one stress on compounds and on prefixed derivatives of a particular type (the *sestavljjenke*) was an important codification.

The SP 1935 is characterized by several oversights and baddish solutions, which the authors tried to amend by a subsequent corrigenda list bringing a greater degree of realistic attitude toward language (e.g., *Beograĉan* instead of *Beogradĉan*, *brĭvica* instead of *brĭevca*, *od kod* instead of *odkod*). The addition of *Horacov* to *Horacijev* was less commendable. Also to be mentioned is the optionality of the mixed stress type with nouns of the first feminine declension (*vōda -el-ě?*) and with adjectives (*mlād -a -ól-o*) versus the mandatoriness of the desinential stress type (*temā -ěl-ě -i...*); as for verbs, cf. *ljubĭti im*, *pĭsati pĭšem*, *potĕgnĭti -em*. The stress of the imperative and the *l*-participle remained unspecified (cf. *nosĭti nōsim*, *plĕsti plĕtem*, *ĉesnāti, -ām*). – An enormous loss indeed was the burial (executed with the assistance of the Slavistic Society) of everything orthoepical in the 1937/1938 edition.